

SEXUÁLIS PEDAGÓGIA.

Írta: GLÜCKLICH VILMA.

Ezt a kérdést tárgyalta egy Mannheimban most lefolyt kongresszus; tagjai a legkülönbözőbb életfelfogás híveiből kerültek ki, biztos jeléül annak, hogy e kérdés nagy jelentőségére, megoldásának sürgős szükségére nézve olyan embercsoportok vannak egy véleményen, amelyek

¹ I. h. 565. 1.

² Soziale Praxis. Jg. 1902/1903. Sp. 497. ff. L. továbbá Schwiedland, E Ziele und Wege der Heimarbeitergesetzgebung Gutachten. Wien 1899.

³ E törvényjavaslat a Home Secretary kötelességének tekinti azt, hogy a szakszervezeteknek, az iparképviseleteknek, avagy egyszerűen valamely ipar 6 munkáltatójának vagy munkásának kívánságára az illető iparág munkáviszonyairól vizsgálatot rendeljen el, hogy ennek alapján munkahivatalt létesítsen. A hivatal 4—10 munkás- és munkáltató-ülnökből álljon és minden munkanem és munkáscsoport számára idő- avagy darabbértételeket, illetve bérminimumokat is állapítson meg. Egy munkáltatónak se legyen szabad alacsonyabb munkabéretet fizetnie, különben 20 £ büntetésnek terhe alatt. Az ellenőrzés az iparfelügyelők feladata. A munkáspárt mai hatalma mellett nem valószínű, hogy a Bill Dilke előbb-utóbb törvénnyé válik.

minden más téren elkeseredett küzdelmet folytatnak egymás elvei és nézetei ellen. Az elnökségnek szigorúan kellett ügyelnie, nehogy az előadók és a vitában résztvevők egy hajszálnyira is eltérjenek a napirenden levő kérdéstől; mert különben bajos lett volna biztosítani a békés egyetértést egyfelől a keresztény világnézet rajongói, másrészt a természettudományi gondolkodás legradikálisabb képviselői között. De amíg a napirendtől el nem tértek, örvendetesen megegyező véleményeknek adtak kifejezést a dualizmus és a monizmus hívei, bámulatos harmóniában dolgoztak együtt anyák, tanítók, orvosok és hatósági küldöttek. Utóbbiak is szép számmal jelentek meg: Baden, a vendéglátó nagyhercegségnek mind belügyi, mind tanügyi kormánya; Poroszország közoktatásügyi és kereskedelmi minisztere, a német birodalom tengerészeti hivatala, Württemberg, Braunschweig, Hessen, sőt Svédország kormánya is (2 kiadott útján) képviseltette magát. Magyarországból Liebermann Leó dr., a nemi betegségek elleni védőegyesület elnöke, továbbá a Feministák Egyesületének képviselője és „Az Újság” tudósítója vettek részt a kongresszuson. Nagy tetszést keltett Liebermann dr. pohárköszöntője, melyben rámutatott arra a túlzott aggodalomra, melyet a nemi felvilágosítás eszméje kelt konzervatív embereknél. Nem az első nyilatkozat ez, amelyben e kiváló szakértő a felvilágosítás hívének vallja magát; élénken emlékeztünkben van „Az Újság 1906. húsvéti számában közzétett nyilatkozatának utolsó mondata: „A legnagyobb nyíltság volna a nemi nyomor legjobb ellenszere. A liberális felfogás hívének mutatkozott akkor is, midőn Schwarzer tanár nyílt levelére adott választát érdekes pedagógiai kísérlettel kapcsolta össze: 15 éves fiával adatott választ a felvilágosítás idejére, mikéntjére vonatkozólag. A főiskolai ifjúság számára írott röpiratával pedig nagy pozitív szolgálatot tett a felvilágosítás ügyének. Bár sok követője akadna orvosaink között, akiknek nagyrésze eddig meglehetősen közömbös magatartást tanúsít ebben a kérdésben!

A kongresszusnak, melynek elnöki asztalánál ott láttuk Beck főpolgármestert, Sickingen tanügyi tanácsost és Bassermann képviselőt, nagy érdeme, hogy bár a szexuális nevelés egészségügyi oldalát tárgyalta kötelességszerűen első sorban, mint azt Blaschko dr., a nemi betegségek elleni német társaság elnökségének tagja, mindjárt bevezető beszédében kiemelte, mégis folytonosan utaltak orvosok, pedagógusok és szülők egyaránt a kérdés etikai, esztétikai és szociális vonatkozásaira; hogy a nemi felvilágosítás kérdését, amely a napirend egyedüli pontja volt, a tárgyalások beleillesztették a harmonikus nevelés egészébe, mint az élet egyik fontos oldalára előkészítésnek egy részét.

A tárgyalások 4 főcsoportra oszlottak:¹ ezek mind-egyikéről több előadást és vitát hallottunk. Az előadások a legkülönbözőbb árnyalatú felfogás kifejezői voltak aki a legfélényebb, habozó, de a felvilágosítás nélkülözhetetlenségéről mégis meggyőződött konzervatív állásponttól, egészen a természettudós egyszerű, természetes felfogásáig.

¹ I. A családnak vagy az iskolának kötelessége-e a 10 éven aluli gyermek felvilágosítása?

II. A középiskolát elhagyó ifjúság felvilágosítása.

III. A nemi felvilágosítás szerepe a tanítóképzésben.

IV. Milyen életmód teszi lehetővé az egészséges nemi életet?

Az I. kérdés tárgyalásában Krukenberg asszony az anya feladatairól beszélt saját tapasztalatai alapján; hangsúlyozta, hogy a mai anyák közül milyen kevesen képesek e magában véve éppenséggel nem nehéz feladat megoldására; hogy a munkásnyák millióira nézve, akik előadó szerint sokkal természetesebben gondolkoznak ezekről a dolgokról s azért gyermekeik vezetésére alkalmasabbak volnának, mint a vagyonos osztály túlfinomult idegterű, elfoglalt asszonyai, lehetetlenné teszik azt a gazdasági viszonyok. A népiskola feladatait egy mannheimi és egy hamburgi tanító vázolta; mindketten egyetértettek abban, hogy a népiskola kötelességet mulaszt, ha ebben a fontos kérdésben megtagadja növendékeitől a szellemi vezetést. A középiskolákra vonatkozólag ugyanilyen értelemben nyilatkozott egy mannheimi középisk. tanár. Mindhárman a természetrajzi tanítás keretében, egyszerű és természetes módon, minden feltűnés, minden ünnepesség nélkül kívánják ezt a kérdést kezelni. Csak alaposan kidolgozott tervezetük részleteiben mutatkoznak eltérések, amelyekre itt ki nem térhetünk. Érdekes lesz összehasonlítani ezeket a terveket. Rózsa Ignác magyar vezérfonalával, melyet a magyar sajtó egyrésze oly nagy ellenszenvvel fogadott, míg Németország büszke önállóan dolgozó pedagógusaira. Még az ifjúsági olvasmányoknak helyes, irodalmi kritériumon alapuló megválasztásáról és a lányoknak szánt mai irodalom silány voltáról értekezett Koester hamburgi tanító, aki jegyzéket is állított össze ifjúsági könyvtárak számára. Azután megindult a vita. Mint néhány hónappal ezelőtt nálunk, úgy itt is felmerült az a pszichológiai tévedés, mintha a korai felvilágosítás veszedelmes volna, de csakhamar tisztázódtak a nézetek: éppen a népiskolai növendéknél alszik még a nemi ösztön s így a természetrajzi tanítás keretében közölt objektív ismeretanyag mintegy beraktározódik az agysejtekbe, ahol az ébredő vágy készen találja, mint a fejlődő akarathoz erős motívumát. Nagyon megkönnyíti az iskola dolgát, ha a szülők természetes viselkedése, őszinte feleletbizalmat keltenek a gyermekben és távol tartották tőle a fantáziát izgató, hamis képzeteket. Nagyon találóan mondta Krukenberg asszony: „Igaz feleletet adjunk a gyermek legelső kérdésére, mert különben később gyűlik meg a bajunk, ha tarthatatlanokká válnak a dajkamesék állításai; önmagunkat kell meghazudtolnunk s elveszítjük a gyermek bizalmát.

A tárgyalás második pontjához két egymástól teljesen eltérő egyéniség nyújtotta a vita alapját: von den Steinen düsseldorfi és Fürstenheim berlini orvos Mindketten érettségi vizsgálat előtt álló fiúk felvilágosítására tettek kísérletet. Von den Steinen szónoki egyéniségének megfelelő ünnepies formában buzdította a fiukat arra, hogy őrizték meg tisztaságukat a házasságig; családjuk egészsége érdekében keressék a komoly, tisztességes környezetet, jövevényű lányok társaságát. A fizetett szerelem, torzképe annak, amelyet a természet törvényei követelnek. Ha mégsem tudtak eléggé erősek lenni, ha emiatt betegséget szereztek, forduljanak azonnal orvoshoz; ne ítélnék el senkit, ha gyengének bizonyult is; ellenben szigorú mértéket alkalmazzanak önmagukkal szemben. Fürstenheim teljesen intellektuális érvekkel dolgozik: kifejti a fiúk előtt egyfelől a tiszta nemi élet, másfelől a korai vagy mértéktelen nemi élvezetek következményeit és felszólítja őket: válasszanak. Nézete szerint a nagyvárosi gyermek skeptikus

hajlamainak és az ifjúság önállósági vágyának ez jobban megfelel.

Ehhez a ponthoz sorolták még az ipari és kereskedelmi szakiskolákat elhagyó ifjúság felvilágosítását, amelyről e szakiskolák felügyelője, Beckert érkezett. A most következő vitában a magyar közönség kedves ismerőse, F ü r t h asszony mutatta ki, hogy milyen nagyfontosságú a leányok felvilágosítása; hogy milyen védtelenül bocsátják ki őket az életbe, a tudás és önálló akarás fegyverei nélkül. Krukenberg asszony követeli e helyen a leányok számára is kötelező ismétlő iskolát, amely megoldaná ezt a feladatot is, amelyet leányiskolákban orvosnőre kell bízni. A porosz közoktatásügyi kormány egyik képviselője, Matthias titkos tanácsos, jelenti, hogy a hannoverai iskolák igazgatóinak 54-tagú testülete a legutóbbi napokban határozta el felvilágosító előadások tartását az iskolát elhagyó ifjúság számára. Kirchner egészségügyi tanácsos, a porosz közoktatásügyi kormány másik kiküldöttje, azokról az előadásokról tesz említést, amelyeket 4 év óta ő is, mások is a kormány megbízásából tartanak középiskolák igazgatói és tanárai számára; ezek ugyanolyan kitűnő hatásúknak bizonyultak, mint azok, amelyeket egyetemeken és — mivel ott elkésztettek látták — újabban gimnáziumokban tartanak. Az orvost tartja hivatottnak e feladat megoldására minden fokon, „mert kellő óvatossággal és gyöngédséggel ő képes erre leginkább”. A tanácsos úr, aki maga is orvos, nem tudja, hogy éppen az orvos gondolkozik erről a kérdéstről legtermészetesebben, szokta meg annak tárgyalását leginkább és hogy ezért az orvostól követelhetjük legkevésbé azt a félénk óvatosságot, amelyet — úgy látszik — éppen ő kíván érvényesíteni. Chotzen dr. breslauer orvos, aki egy népművelő egyesületen tart évek óta szülőket felvilágosító előadásokat legjobb eredménnyel, sürgeti ilyenek elrendelését minden közép- és szakiskola távozó növendékei számára

A tárgyalásnak III. a tanítóképzésre vonatkozó része mind az elnökség, mind az előadók és vitaközök egybehangzó véleménye szerint az, amely legnagyobb jelentőségű, a leggyorsabb intézkedést követeli és amely haladéktalanul megoldható. Mert ha aggodalmaskodunk és óvatosak kívánunk lenni ennek a feltétlenül szükségesnek bizonyult pedagógiai munkának keresztülvételében, akkor elsősorban azokat kell reá képesíteniünk, akiknek elkerülhetetlen kötelessége, hogy az ifjúságot felvilágosítsák. Lacroix mannheimi tanító, e tárgy előadója, kiemeli, hogy mindkét nembeli tanítóságnak mind egyéni érdeke, mind hivatása milyen sürgősen követeli, hogy e kérdéstről alaposan, rendszeresen és kimerítően tájékozva legyen. — Duensing hannoverai tanítónő elmondja, hogy növendékeinek kérdései hogyan kényszerítették a felvilágosításra és hogy milyen természetes egyszerűséggel adhatta meg azt, mindenféle rossz mellékhatás nélkül. A vita folyamán mind a német tanítóság képviselői, mind Sickingen tanügyi tanácsos erősen kikeltek a német tanítóképzés hiányai ellen és erélyesen követelték, hogy az egyetem képezze a tanítóságot és hogy ne nagy mennyiségű ismeretanyag közlését, hanem annak alapos feldolgozását tekintsék a tanítóképzők főfeladatuknak. Véleményeltérés itt csak annyiban merült fel, hogy az előadó a tanfolyam végére kívánta helyezni mind a nemi felvilágosítás rendszeres feldolgozását, mind

az annak tárgyalására vonatkozó módszeres útbaigazítást; egyes felszólalók ellenben — tekintettel arra, hogy mai viszonyaink között a tanítójelöltek is készületlenül állanak e kérdéssel szemben, még pedig a nemi fejlettség küszöbén vagy nemileg fejletlen, — itt is a természetrajzi oktatásba kívánták beleilleszteni az egyén használatára szánt felvilágosítást; a tanfolyam végére hagyandónak vélték az anyag módszeres feldolgozását. Az eszmének 4 év óta bátor előharcosa, a múlt térlől ismert kiváló vendégünk, Lischnowska Mária, ismételt lendületes felszólalásokban buzdította a tanítóságot ennek az újabb feladatnak buzgó és lelkiismeretes teljesítésére; kifejtette, hogy a nemi életnek természetes határok közé szorítása, a felelősségérzet felkeltése férfiban és nőben egyaránt, szóval a nemi viszonyoknak olyan irányú fejlődése, amely méltó a kultúra mai színvonalához: milyen nagy értékekkel gazdagítja majd az emberiséget Szavait élvezettel hallgatta és lelkesedéssel fogadta a kongresszus, melynek munkássága nem lett volna lehetséges az ő nagy önfeláldozást igénylő, úttörő működése nélkül.

A tárgyalás IV. pontja gyakorlati útmutatást hozott szülők és nevelők számára: hogyan óvhatják gyermekeiket a nemi élet veszedelmeitől célszerű táplálkozás, szoktatás és szellemi foglalkoztatás útján? Eulenburg berlini tanár minél több növényi táplálékot, izgató szerek: alkoholt, kávé, tea stb. kerülését, minél több mozgást szabad levegőn, elegendő és rendszeres időközökben ismétlődő alvást, kényelmes ruházatot ajánl. Ne askézis legyen a jelszó, mellyel az ifjúság tetteit irányítjuk; önuralomra neveljük és arra képesítjük, hogy magasabb célok érdekében egy-egy élvezettől lemondjon. Utal az olvasmányok jelentőségére, a szentimentális fércművek egészségtelen irányára; kiemeli, hogy a koedukáció egyike a leghathatósabb eszközöknek, amelyekkel visszaállítható a két nem közötti természetes viszony. Rámutat a lakásviszonyok nagy jelentőségére a nemi kérdés szempontjából és sürgősen szükségesnek tartja azok gyökeres megjavítását

F ü r t h n é, mint 8 gyermek anyja, örömmel referál arról, hogy egy kevés türelem és a gyermek megértése milyen könnyűvé teszi e téren a nevelő feladatát. Fiziológiai illetlenségeknek tartja mindazokat a gyermekkori ártalmas szokásokat, amelyekből tudatlanság és álszemérem „ifjúkori bűnököt” csináltak és amelyekről nem is nehéz leszoktatni a gyermeket, ha gondosan ügyelünk alvasközben elfoglalt helyzetére, nem vetjük fekvőhelyét túlságos melegen és puhán, megakadályozzuk kezének célszerűtlen elhelyezését és mozdulatait; ha állandóan foglalkoztatjuk a gyermeket, ügyelünk játékára és olvasmányaira s ami legfőbb: bizalmat keltünk a gyermekben. Csak ez utóbbi teszi lehetségessé, hogy megelőzzük vagy elhárítsuk a fenyegető veszélyeket. Ne szoktassuk a gyermeket nyalánságra, ne puhtassuk el; ne rendezzük be életét a felnőtteknek megfelelő, de az ő természetével homlokegyenest ellenkező módon, mint az a gyermeksétáltatás mai módja, a gyermektársaságok és előadások rendezése, gyermekek esti szórakoztatása útján történik. Ezek koránérett, hamar vénülő, igazi gyermekségétől megfosztott nemzedéket nevelnek.

A koedukációt, amely kitűnően bevált nemcsak Amerikában, de Németország falusi iskoláinak nagyrésze-

ben, továbbá éppen Badenben is. ahol csaknem 1000 leány végzi fiúkkal együtt a középiskolát, nagyon fontos tényezőnek tartja a nemi élet természetes fejlődésében: az együttes munkában növekedő ifjúság érteni és becsülni fogja egymást; a megszokás mérsékli a nemi különbség izgató hatását, úgy hogy ritkán származik a baráti viszonyból szerelem; de ha igen, akkor az sokkal magasabb erkölcsi színvonalon áll, mint a tisztán nemi vonzásból származó érzelem.

A munkásnők gazdasági helyzete lehetetlenné teszi, hogy nevelői feladatuknak eleget tegyenek; ezért követeli a rövidebb munkaidő törvényes megállapítását. A lakásviszonyok mostohasága nagy mértékben növeli a nemi nyomort; azért házépítő és háztartási szövetkezetekre van szükség.

A szemérem, amelyet féltetni szoktak a felvilágosítástól, nem a természetesnek aggodalmas elrejtésében nyilvánul; a szemérem finomérzésű embereknek visszartennése legbensőbb érzelmeik nyilvános tárgyalásától. De érzelmeiket a felvilágosítás nem érint; tehát a szeméremérzetet sem sértheti.

Foerster tanár Zürichből a keresztény világnézet alapján áll; erős pedagógiai érzékkel felismerte, hogy az akarat erősítése — ő gimnasztikának nevezi — annak minden téren gyakorlása útján lehetővé teszi a küzdelmet a nemi ösztönnel szemben is. Míg ez a nézet a kongresszus egyhangú helyeslésével találkozott, addig erős ellenmondást keltett az a cél, amelyet Foerster az erős akarat elé tűz: a teljes aszkézis. A vitában fontos új szempontok nem érvényesültek; érdekes volt Griesbach mühlhauseni tanárnak, az ismert iskola-higiénikusnak feljajdulása: mozgást ajánlanak az ifjúságnak, de az iskola nem ad rá szabad időt. Őszinteséget kívánnak és mégis fenntartanak egy olyan hazugságot, mint az érettségi vizsgálat! (A Karlsruheban most lefolyt iskolaegészségügyi kongresszus követeli az érettségi vizsgálat megszüntetését.) Ugyanez a felszólaló jelenti, hogy Elzász-Lotharingiában a koedukáció eredményei megszüntettek minden azzal ellenkező véleményt.

A kongresszus pillanatnyi eredménye, hogy:

a nemi betegségek elleni német egyesület taggyűlése határozatilag kimondta, hogy szülői háznak és iskolának egyaránt kötelessége a gyermeket a nemi kérdéstről felvilágosítani; előbbinek alkalomszerűen, a gyermek kérdései kapcsán, utóbbinak rendszeresen a természetrajzi tanítás keretében kell ezt megtennie. A közép- és szakiskolákból távozó ifjúságot meg kell ismertetni a nemi betegségek veszélyeivel.

Legsürgősebb teendő a szülők, tanítók és leendő tanítók előkészítése erre a feladatra; az egyesület minden rendelkezésére álló eszközzel rajta lesz, hogy ezt reszten saját előadói és röpiratai útján megtegye, részben az illetékes hatóságokat ennek elrendelésére és foganatosítására bírja.

A Feministák Egyesülete ugyanilyen értelemben intézett felterjesztést a székesfőváros tanácsához. Reméljük, hogy ennek a kérvénynek gyors elintézéséhez a mannheimi kongresszus távolbahatása is hozzá fog járulni.